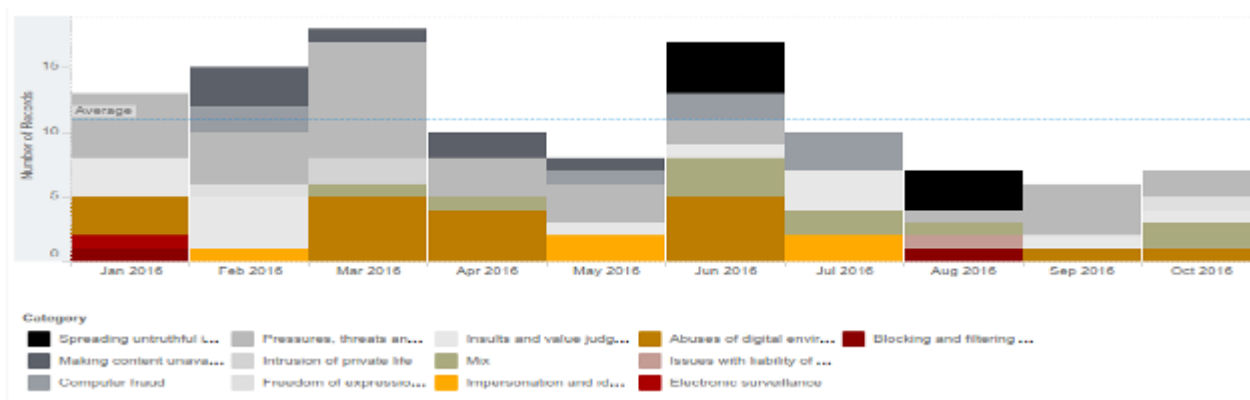

Monitoring digitalnih prava u Srbiji godišnji izveštaj za 2016.

Tokom protekle tri godine, SHARE Fondacija je radeći monitoring zabeležila više od 300 pojedinačnih slučajeva povreda prava u digitalnom okruženju i [kreirala bazu podataka](#), koja čini i osnovu naše analize.

Kada govorimo o stanju digitalnih prava i sloboda u Srbiji, prvu polovinu godine su svakako obeležili aprilski parlamentarni izbori kao najvažniji društveni događaj u toku godine. Promovisanje političkih ideja u digitalnom okruženju za vreme kampanje je određenim političkim akterima (npr. Dveri, Dosta je bilo, SRS) [pomoglo da ostvare svoje izborne ciljeve](#), tj. da osvoje mesta u parlamentu. Strategija kampanje na mreži, kao i oflajn kampanja, podrazumeva različite vrste podmetanja protivničkim akterima, što smo mogli da primetimo i tokom izbora u Srbiji. Najuočljivija i svakako najinteresantnija taktika koju smo zabeležili je manipulacija sadržajem tako da izgleda kao da pripada određenom političkom akteru. Na primer, kreirani su video-sadržaji, pa čak i čitavi Jutjub kanali koji sasvim verodostojno izgledaju, sa ciljem da se pripišu određenoj političkoj opciji kako bi se ona diskreditovala.

Iako proteklu godinu nisu obeležili tehnički napadi sa ciljem da se utiče na integritet sadržaja, pre svega onlajn medija, kao što je bio slučaj u 2014. godini. Tokom 2016. SHARE tim je zabeležio petnaestak slučajeva tehničkih napada, ali ne možemo da ne podsetimo na činjenicu da napadi iz prethodnih godina još uvek nisu dobili ishod pred sudom, uprkos naporima nadležnih organa.

Primećeno je da su se, kada je reč o medijima, u najmanje dva primećena navrata sajber napadi na sajtove (Danas, Pištaljka) dogodili neposredno posle izveštavanja o temama koje su u vezi sa najvišim državnim funkcionerima i njihovim neposrednim okruženjem. Takođe zanimljiva pojava bili su slučajevi "zaključavanja naloga" na društvenim mrežama pojedincima koji su izražavali mišljenje o problemima i pokretali debate o značajnim pitanjima u društvu. Novinari, lokalni odbornici, ali i "obični" građani su prijavljivali probleme sa svojim nalogima na Tviteru i Fejsbuku, koji su na nepoznat način suspendovani, tj. onemogućeno im je da pristupaju nalogima.

Protok informacija u onlajn sferi sve je više posredovan algoritmima koji nam na osnovu naših aktivnosti prikazuju vesti, reklame, objave drugih korisnika i ostale sadržaje. Društvene mreže i druge onlajn platforme, u skladu sa svojim uslovima korišćenja, uklanjaju sadržaje i suspenduju naloge koji krše pravila same platforme i/ili zakonske norme, bilo da je reč o kršenju prava intelektualne svojine, govoru mržnje ili vređanju korisnika. Međutim, sama procedura za uklanjanje sadržaja se pokazala netransparentnom, što dovodi do situacija da je nečiji sadržaj uklonjen pod veoma čudnim okolnostima. Neprijatno iskustvo u protekloj godini sa algoritamskim urednicima Jutjuba imao je čak i nezavisni državni organ sa mandatom da štiti pravo građana Srbije na slobodu izražavanja.

Veliki deo slučajeva koje beležimo u monitoringu digitalnih prava čine različite vrste prekoračenja slobode izražavanja i pritisaka zbog aktivnosti i izražavanja na mreži (iznošenje neistina, uvrede, omalovažavanje, pretnje i ugrožavanje sigurnosti i tako dalje). U poređenju sa 2015. godinom, kada je tokom monitoringa zabeleženo 104 slučaj iz ove kategorije, SHARE Fondacija je 2016. godine primetila 91 slučaj, što govori o blagom padu. Međutim, utisak je da se u 2016, kao i prethodnih godina, broj pretnji, uvreda i drugih pritisaka drži visoko jer zapravo nema dovoljno slučajeva sa pravnim posledicama, naročito kada su mete novinari ili aktivisti civilnog društva. Pohvalno je da su krajem decembra 2016. novinarska udruženja, Republičko javno tužilaštvo i Ministarstvo unutrašnjih poslova potpisali su Sporazum o saradnji i merama za podizanje nivoa bezbednosti novinara, koji bi trebalo da služi kao osnov bolje zaštite integriteta novinara. Razume se, zaštita od pretnji i verbalnih napada nije rezervisana isključivo za novinare, već za sve građane, bez obzira na njihov društveni položaj.

Ključne posledice ugrožavanja digitalnih prava i internet sloboda ogledaju se u pravnoj nesigurnosti jer počinioci retko budu otkriveni i procesuirani. Takođe, u sajber prostoru, odbrana je uobičajeno skuplja nego napad, što prilično obeshrabruje male i nezavisne onlajn i građanske medije koji ne mogu sebi da priušte skupe stručnjake za sajber bezbednost ili tehnička rešenja za zaštitu. Smanjenje broja tehničkih napada većih razmera takođe ne znači da ne treba raditi na unapređenju odbrambenih kapaciteta. Osvajanje višeg nivoa digitalne bezbednosti često podrazumeva složene procedure, promenu uobičajenih navika pri korišćenju tehnologije, što može umanjiti efikasnost novinara i organizacija.

Napadi i pritisci na novinare i pojedince zbog blogova, komentara ili drugih oblika onlajn izražavanja ima za posledicu efekat zebnje ne samo na novinare i medijske organizacije, već i na širu onlajn zajednicu, koja danas čini 60% stanovništva Srbije. Stoga, čini se da se građani ne osećaju osnaženo i zaštićeno u digitalnom okruženju, što umanjuje potencijal primenu novih tehnologija.

[Monitoring baza SHARE Fondacije](#)